

Premeny a trendy ďalšieho vývoja v agrokomplexe a vidieku
na Slovensku

Modra- Harmónia 24.-25. mája 2017

Produktivita poľnohospodárstva SR v
porovnaní s krajinami V4 a
hodnotenie jej vývoja z hľadiska
potravinovej bezpečnosti Slovenska.

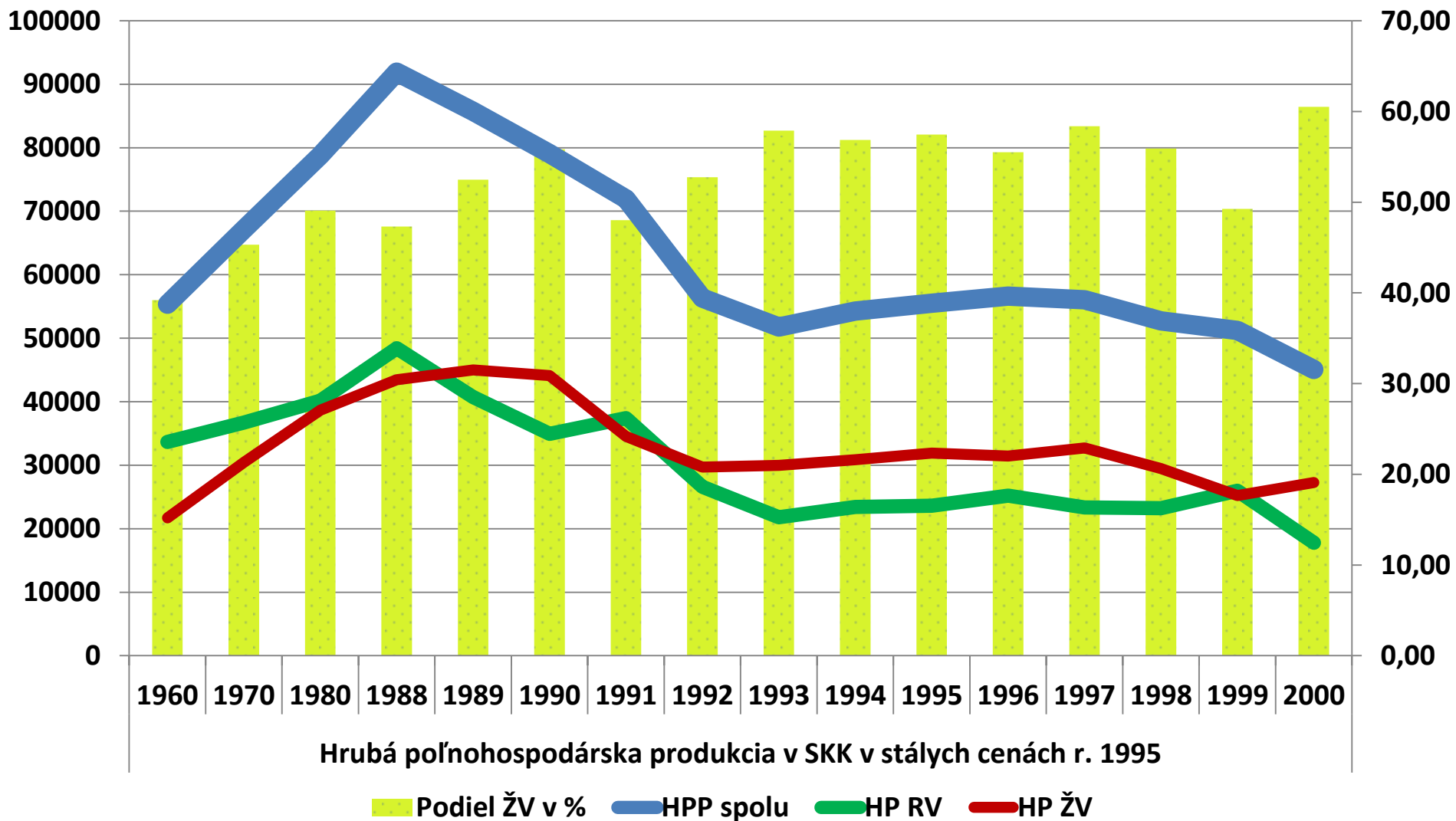
Osnova

- Vývoj produkčnej výkonnosti poľnohospodárstva na Slovensku a porovnanie so susednými štátmi
- Vplyv zmien štruktúry výroby na vývoj produkčnej výkonnosti
- Zahraničný obchod s agrokomoditami
- Podiel domácich výrobkov na spotrebiteľskom trhu potravín
- Potravinová bezpečnosť či sebestačnosť?
- Zhrnutie

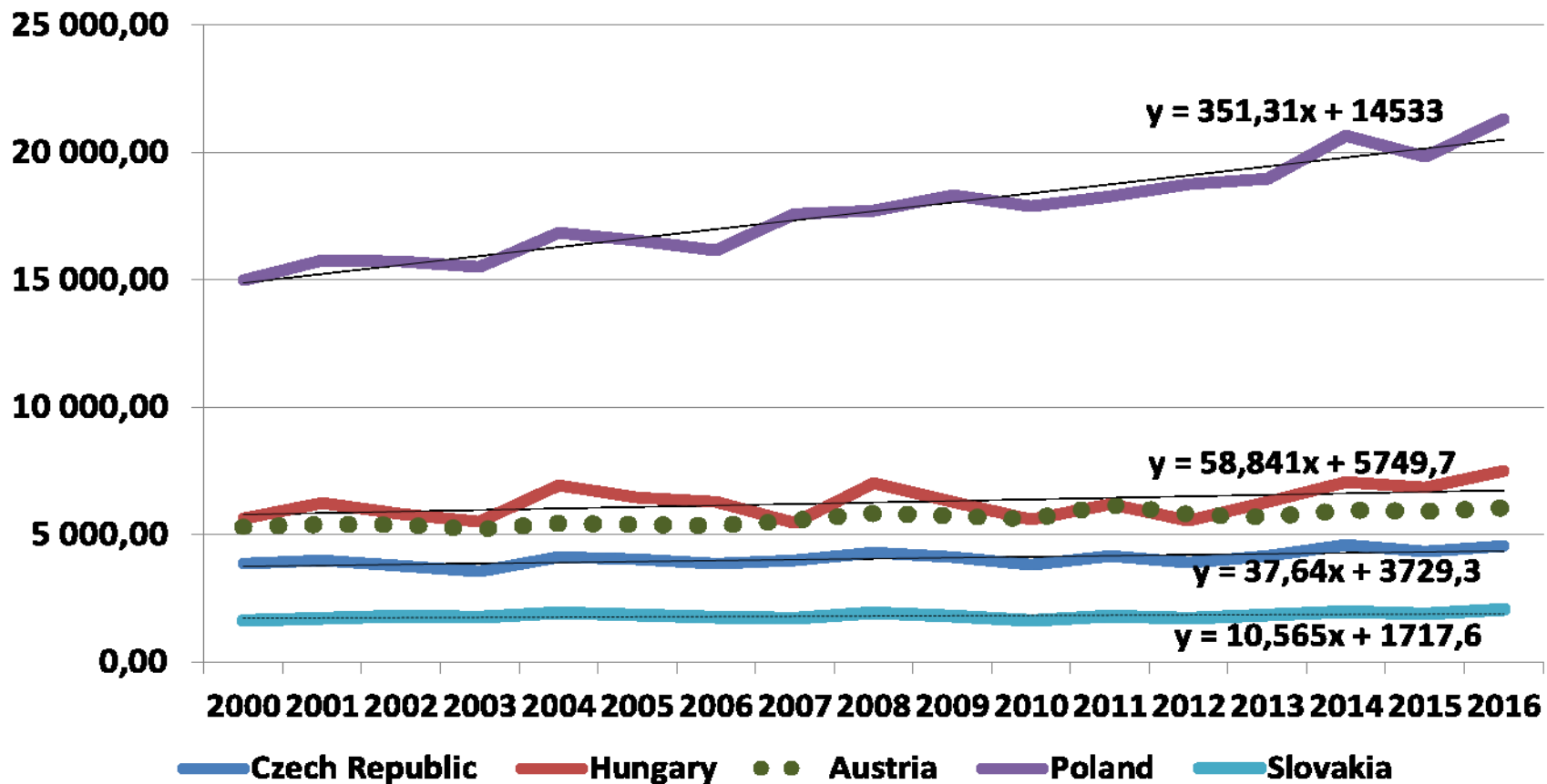
Poľnohospodárska prvovýroba v prvých rokoch transformačného procesu reagovala na opatrenia ekonomickej reformy (liberalizácia cien, zahraničného obchodu, menových kurzov a zníženie dotácií) obmedzením rozsahu poľnohospodárskej produkcie. Najviac zapôsobil pokles domáceho dopytu a príchod zahraničnej konkurencie.

V neskorších rokoch sa vývoj celkovej hodnoty poľnohospodárskej produkcie stabilizoval, avšak pokračovali zmeny v štruktúre produkcie.

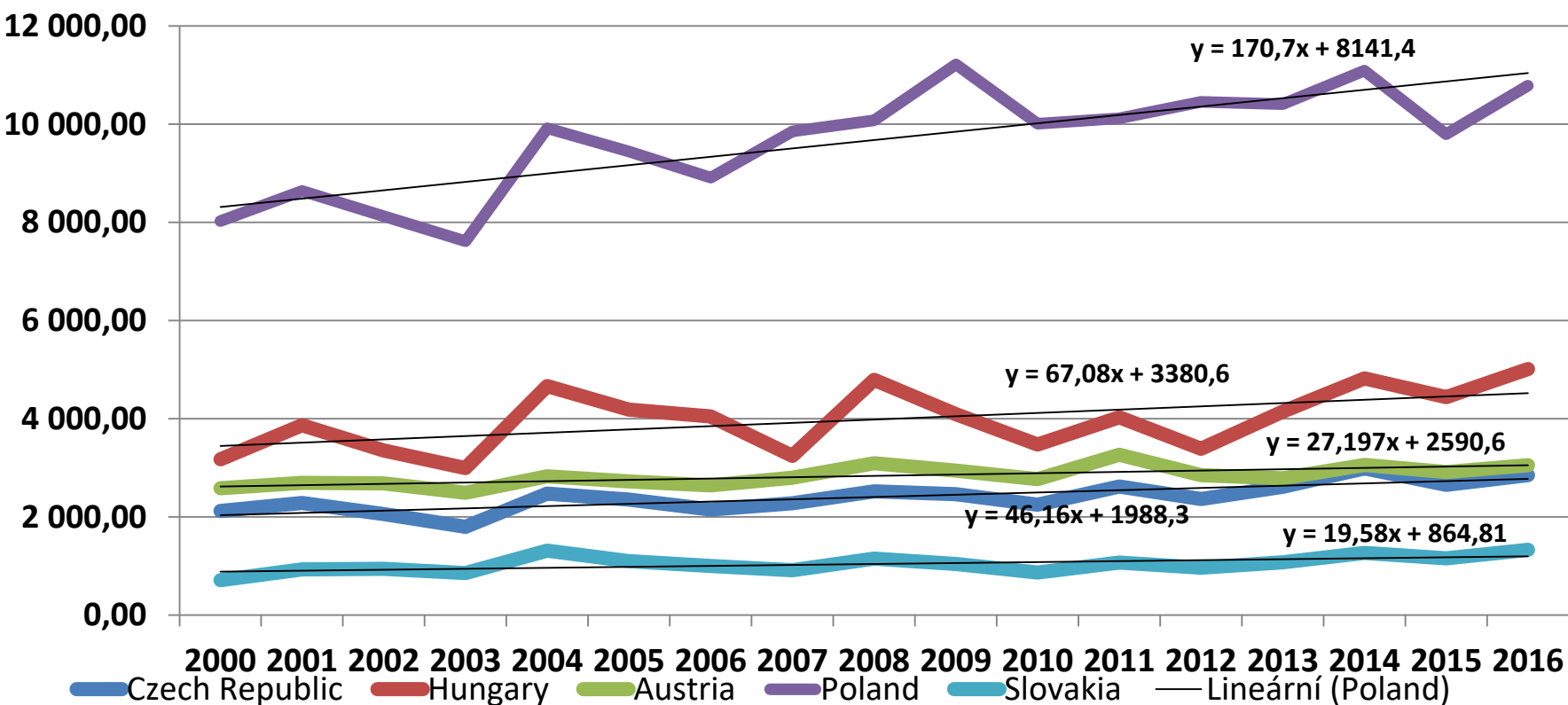
Vývoj poľnohospodárskej produkcie po roku 1989

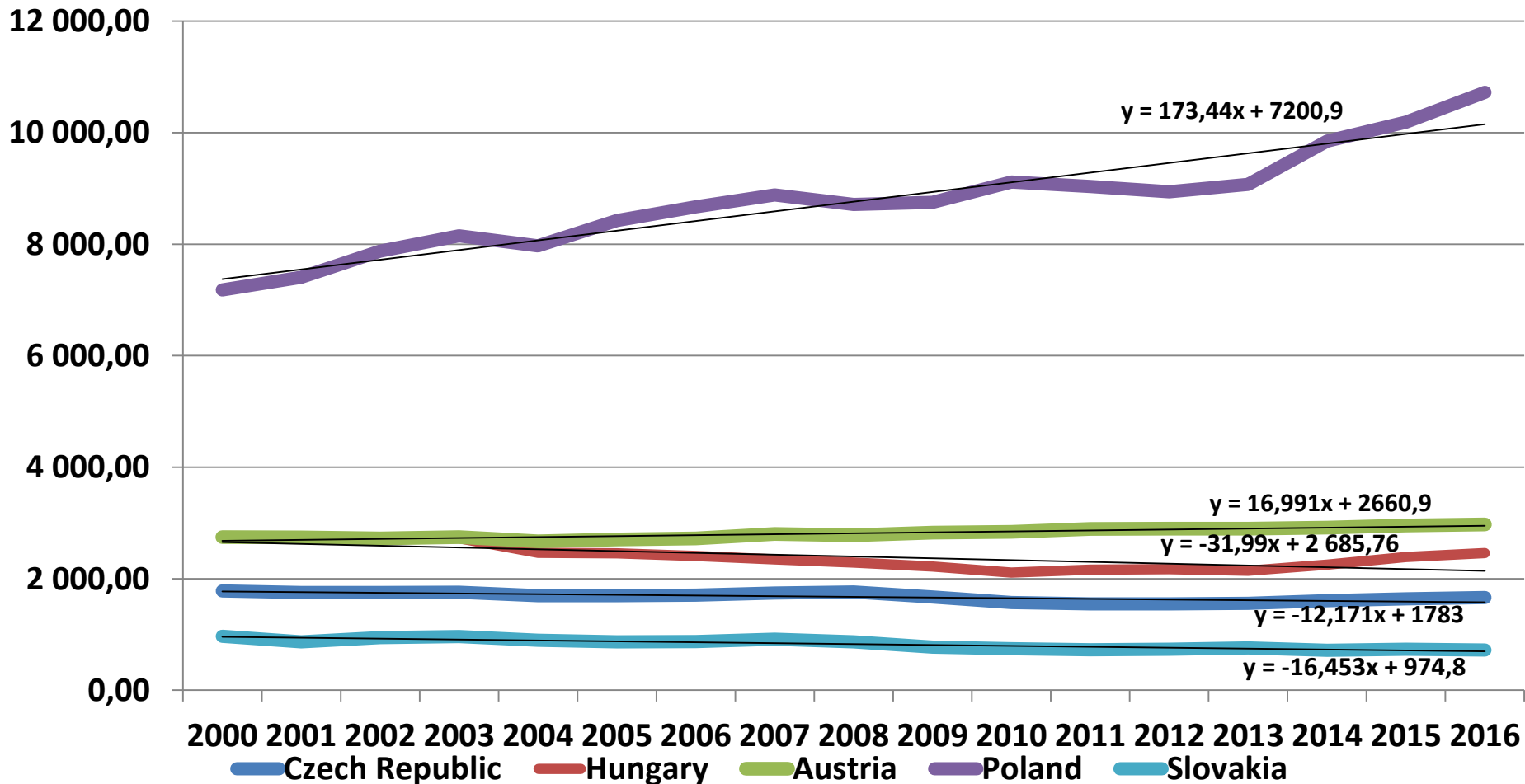
Vývoj HPP v cenách výrobcov, stále ceny (2010) v mil. EUR v rokoch 2000 - 2016

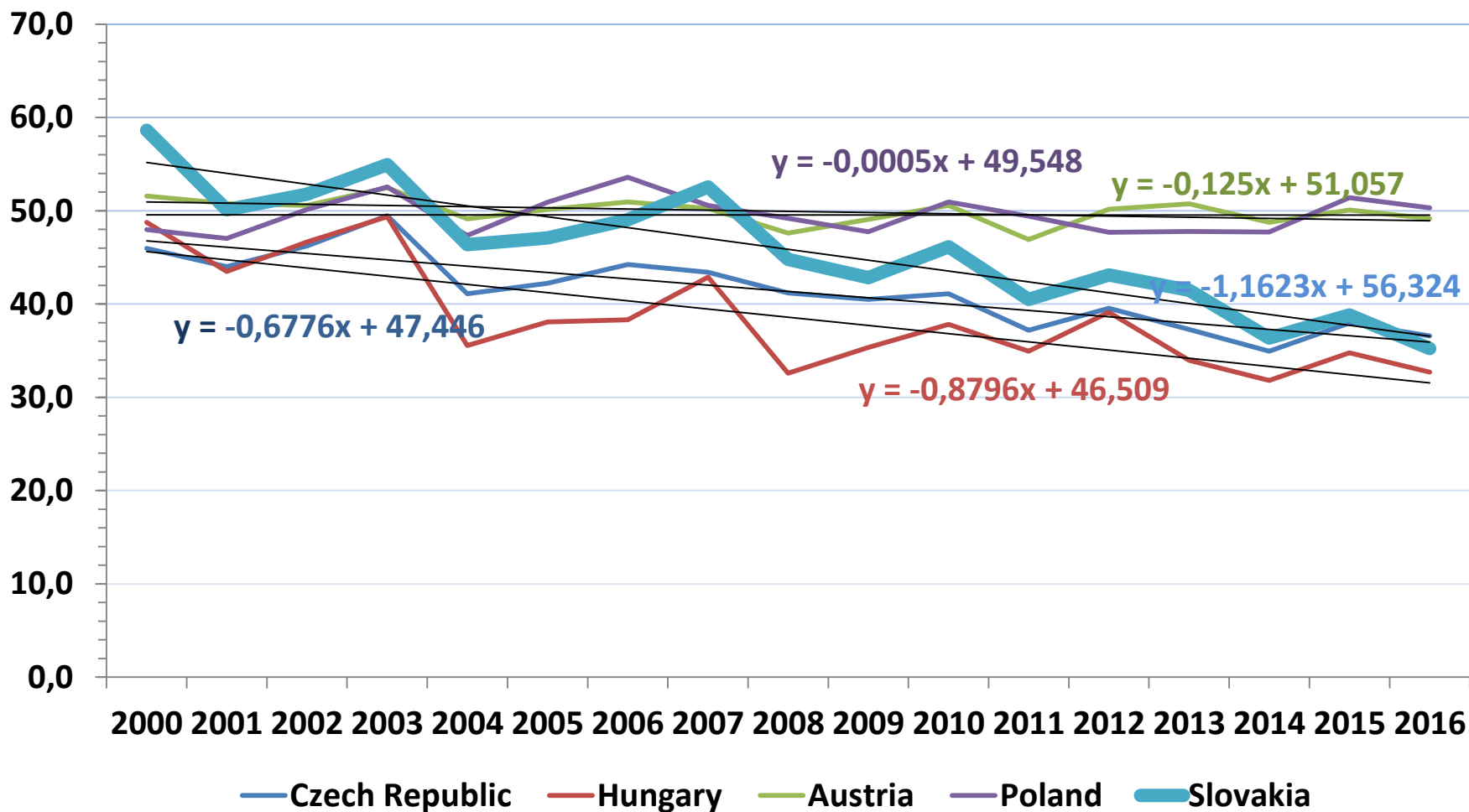
Vývoj HP RV v cenách výrobcov, stále ceny (2010)

Vývoj HP ŽV v cenách výrobcov, stále ceny (2010) v mil. EUR

Vývoj podielu živočíšnej výroby na HPP v %

Trvalý pokles živočíšnej výroby dospel v roku 2009 k stavu, keď po prvýkrát klesla hodnota živočíšnej produkcie pod hodnotu produkcie rastlinnej. S týmto vývojom na Slovensku (ale aj v Českej republike a Maďarsku) kontrastuje vývoj v Poľsku a Rakúsku, kde živočíšna výroba, aj keď mierne (v cenách výrobcov, stále ceny) rastie. Avšak v dôsledku rýchlejšieho rastu RV ako ŽV, jej podiel aj v týchto krajinách klesá.

Zmeny nastali v komoditnej štruktúre produkcie. Vysoko stúpila výroba trhových plodín kukurice a najmä olejní, znížila sa výroba zemiakov a tiež strukovín a hlavne kŕmnych plodín. Niektoré plodiny celkom vymizli ako napríklad tabak a koreninová paprika. V živočíšnej výrobe chov hovädzieho dobytku nahradzuje chov oviec, namiesto ošípaných je viac hydiny, rastie výroba slepačích vajec.

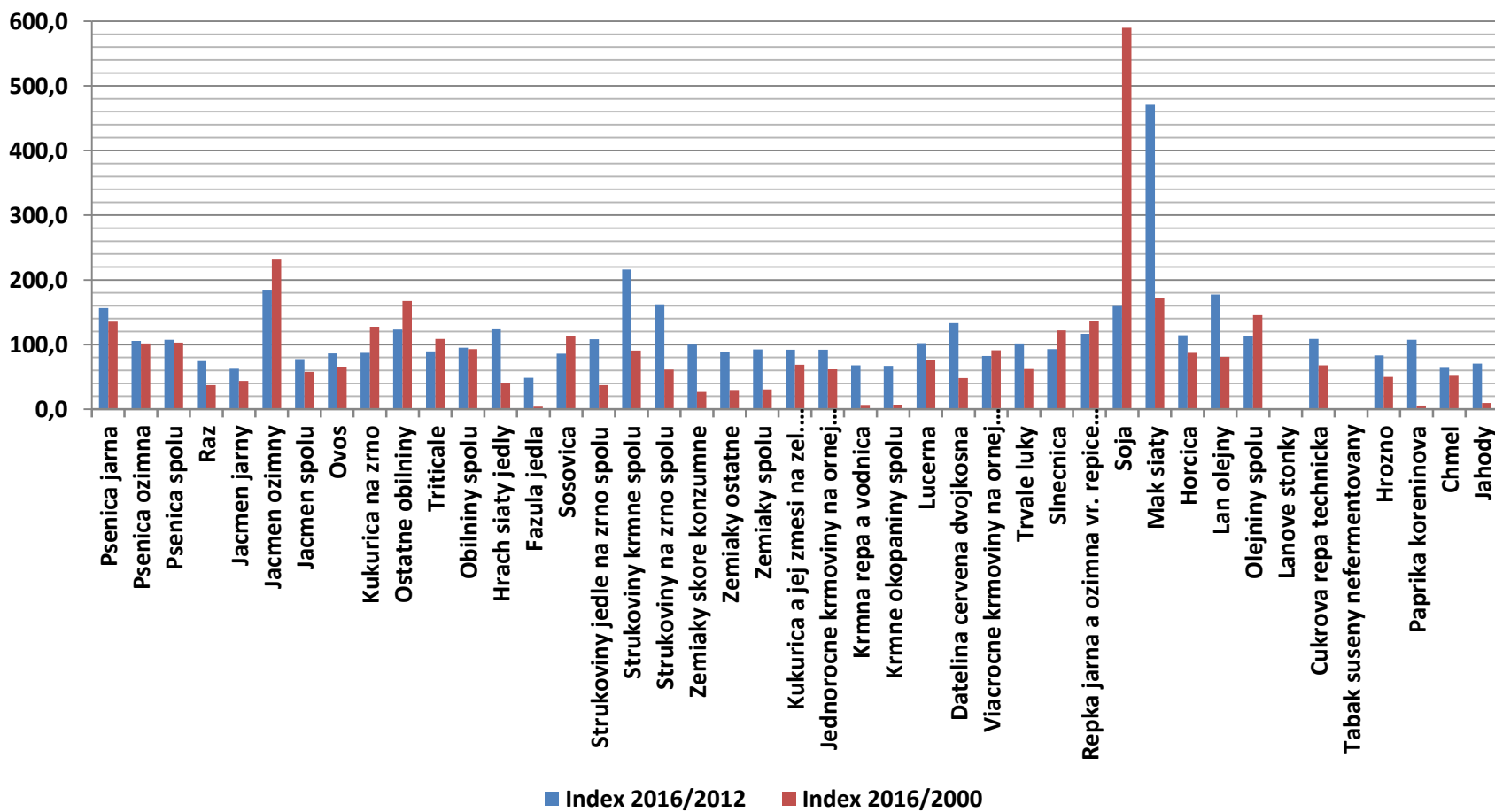
Zmena štruktúry rastlinnej výroby

Zberová plocha vybraných rastlinných výrobkov v ha

	2000	2005	2010	2012	Index 2005/ 2000	Index 2010/ 2005	Index 2012/ 2000
Pšenica	405 249	372 962	342 115	388 147	92,0	91,7	95,8
Jačmeň	199 365	204 245	133 008	147 994	102,4	65,1	74,2
Raž	31 499	24 166	15 899	15 720	76,7	65,8	49,9
Kukurica na zmo	144 979	154 086	166 585	212 336	106,3	108,1	146,5
Obilniny spolu	812 359	794 634	683 324	792 818	97,8	86,0	97,6
Strukoviny na zmo spolu	19 177	16 350	11 587	7 265	85,3	70,9	37,9
Zemiaky spolu	27 067	19 101	10 993	8 934	70,6	57,6	33,0
Jednoročné krmoviny na o. p.	148 336	105 908	92 371	99 878	71,4	87,2	67,3
Viacročné krmoviny na o. p.	150 818	125 685	160 546	167 155	83,3	127,7	110,8
Trvalé lúky	831 163	498 745	489 403	507 068	60,0	98,1	61,0
Slničnica	68 903	91 146	82 866	90 121	132,3	90,9	130,8
Repka olejná	91 706	106 204	163 989	106 839	115,8	154,4	116,5
Olejniny spolu	173 893	213 509	267 031	223 066	122,8	125,1	128,3
Cukrová repa	31 654	33 216	17 932	19 741	104,9	54,0	62,4
Tabak sušený fermentový	1 134	933	3	0	82,3	0,3	0,0
Hrozno	17 435	13 130	8 152	10 492	75,3	62,1	60,2
Paprika koreninová	536	430	65	27	80,2	15,1	5,0
Chmeľ	273	306	236	221	112,1	77,1	81,0
Jahody	1 745	235	255	239	13,5	108,5	13,7

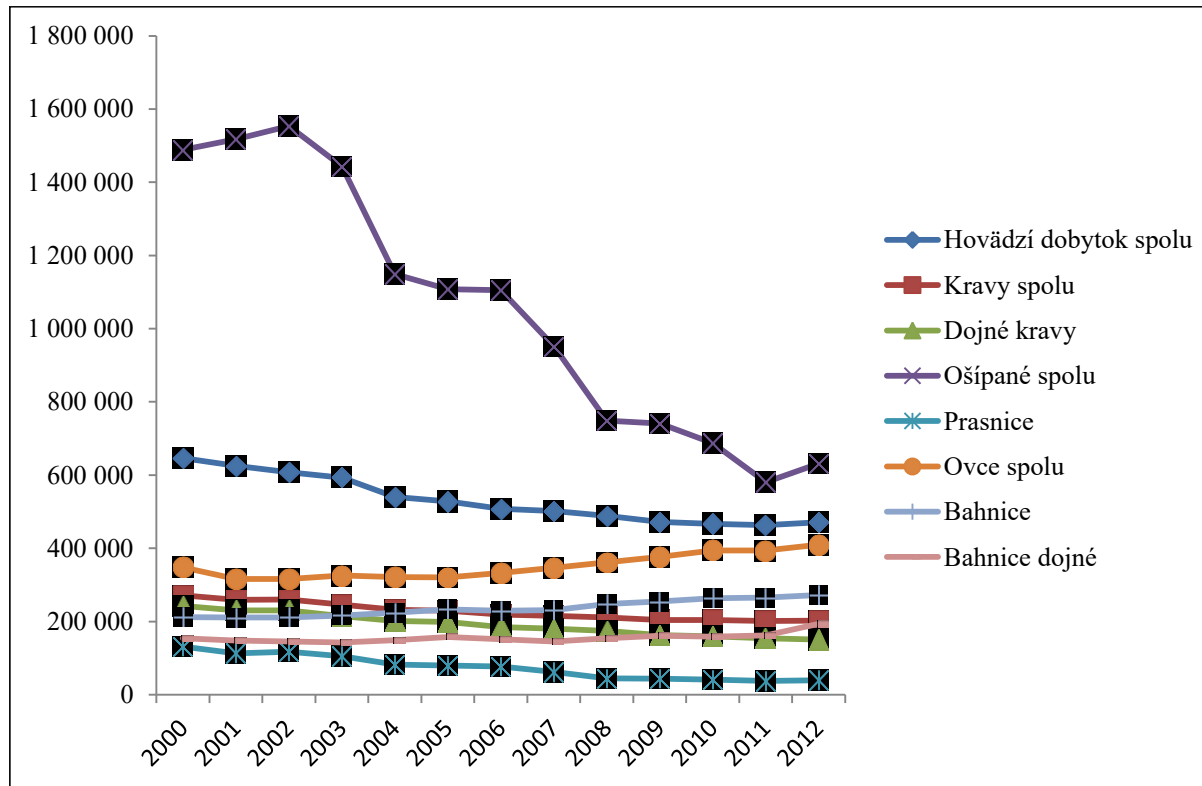
Prameň: ŠÚ SR, Slovstat. Rastlinná výroba. Úroda poľnohospodárskych plodín (1970-2012).

Indexy zmeny zberových plôch 2016/2000 a 2016/2012

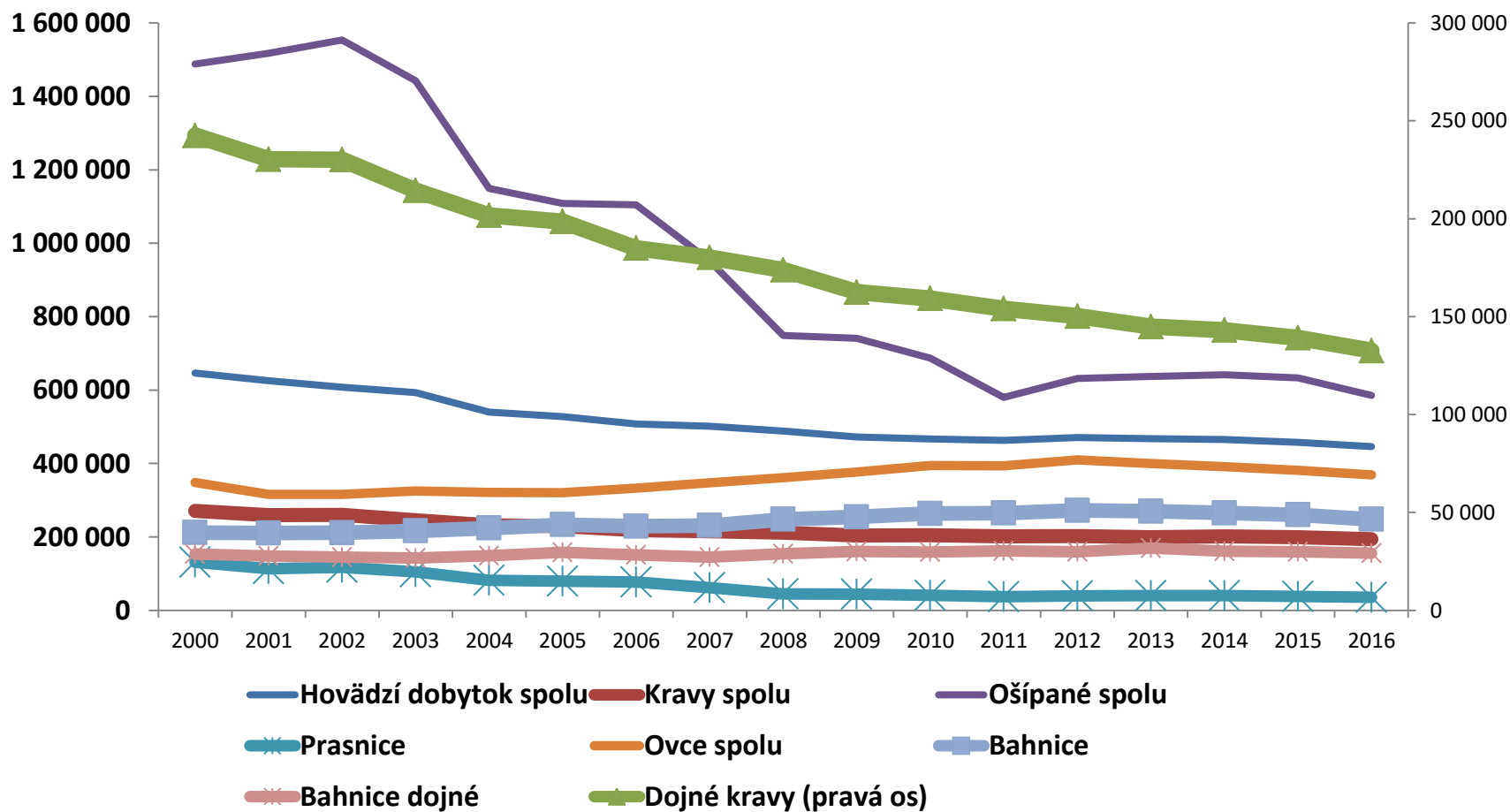
Zmeny v štruktúre ŽV v SR

Vývoj počtov hospodárskych zvierat 2000 – 2012 v kusoch (HD, ošípané, ovce)

Prameň: ŠÚ SR, Databáza Slovstat, živočíšna výroba

Zmeny v štruktúre ŽV SR – vývoj počtu zvierat (ks) 2000-2016

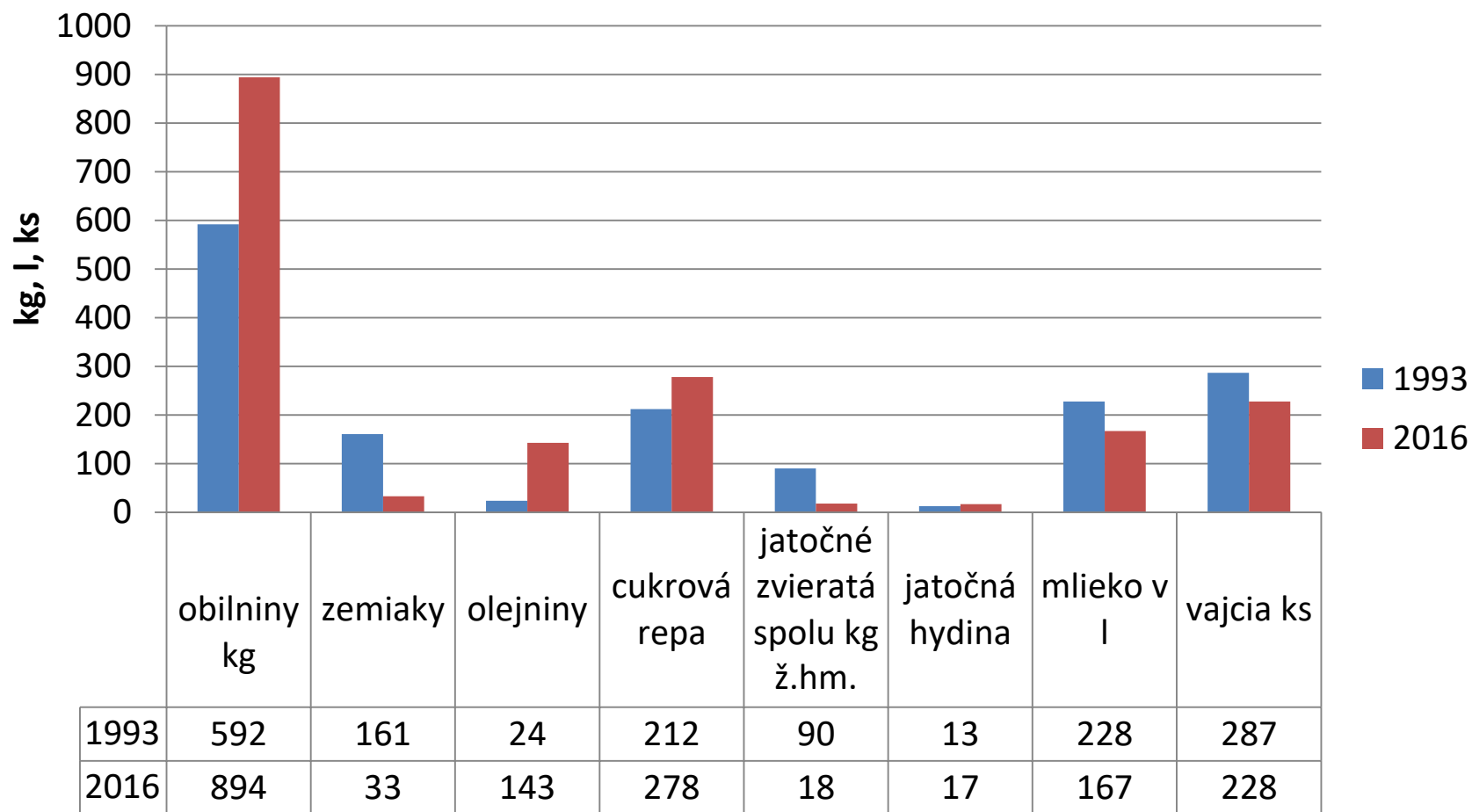

Pokles produkcie spôsobený obmedzovaním jej rozsahu sa čiastočne kompenzoval rastom produktivity

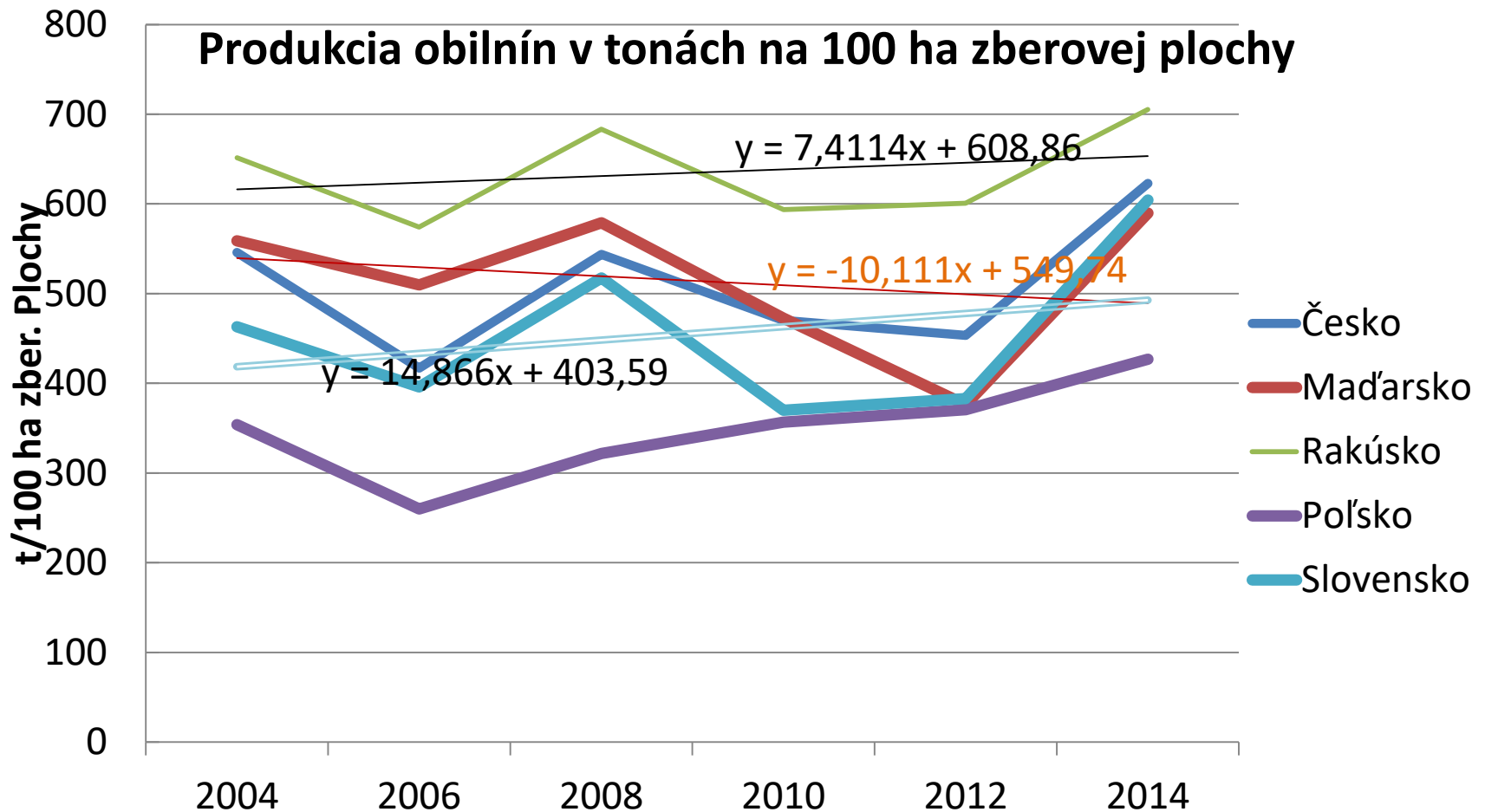
	2000	2016
Produkcia mlieka v tis. l	1 067 378	906 115
Priemerná ročná dojnosť na kravu v l	4336,7	6667,5
Priemerný denný prírastok vo výkrme HD v kg	0,70	0,75
Odchov prasiat v ks na prasnicu	15,09	25,54
Priemerný prírastok vo výkrme ošípaných	0,516	0,621
Produkcija vajec v tis. ks	1 094 565	1 240 842

Produkcia vybraných plodín a živočíšnych výrobkov na obyvateľa

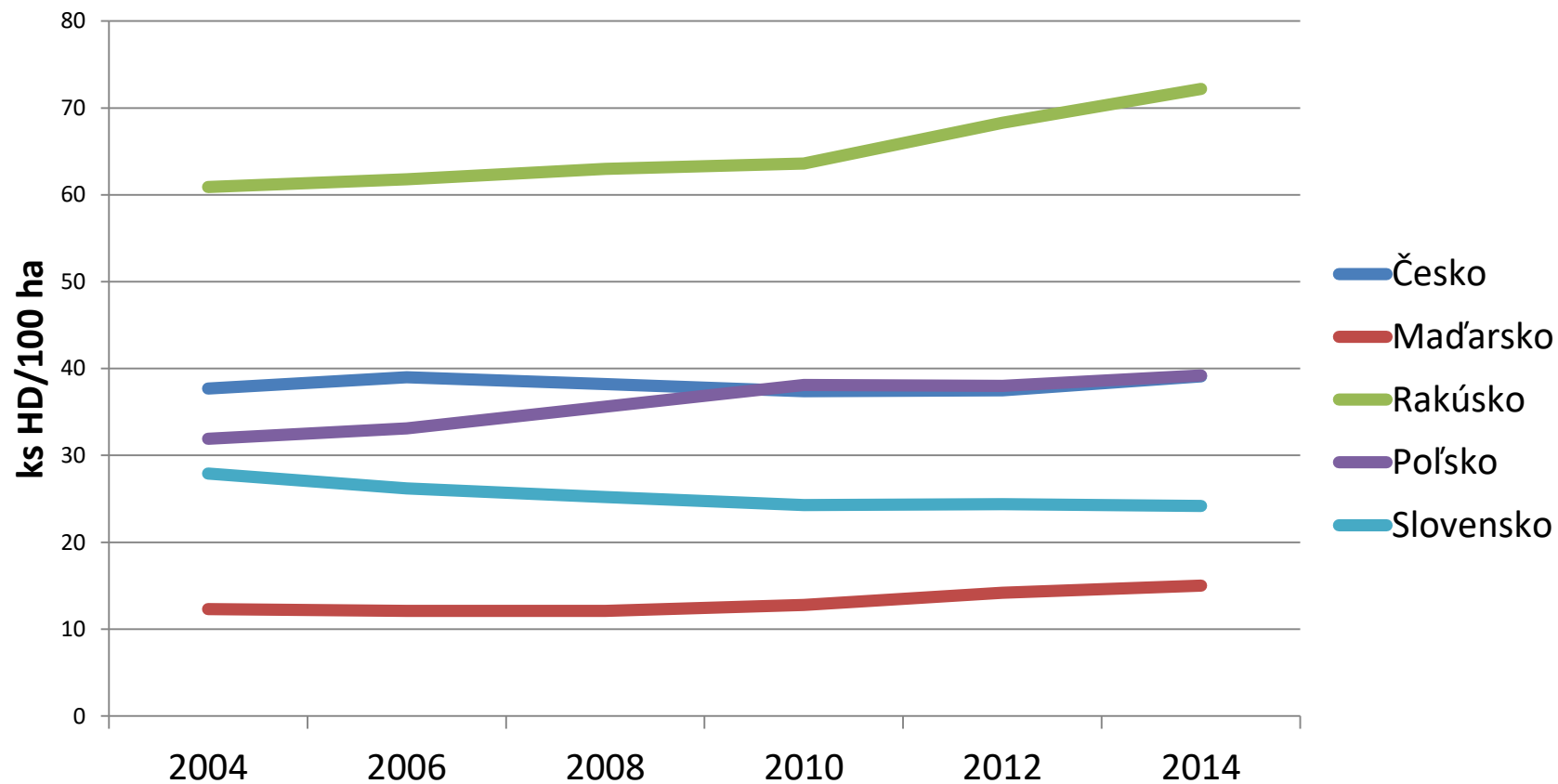

Využitie produkčného potenciálu

Využitie produkčného potenciálu

Intenzita chovu HD v kusoch na 100 ha v.p.p.

Tak ako prvovýroba, aj spracovateľský priemysel sa musel vyrovnáť zníženým domácim dopytom a vyššou zahraničnou konkurenciou, ktorá už po podpise Asociačnej dohody (1993), ale najmä po pristúpení Slovenska k Európskej únii výrazne obmedzuje trhový priestor domácich výrobcov. Situáciu na spotrebiteľskom trhu hotových potravín v neprospech domácich výrobcov významne ovplyvnil príchod nadnárodných obchodných korporácií, ktoré získali významný podiel na spotrebiteľskom trhu potravín.

Hoci ku kontrakcii objemu produkcie dochádza v poľnohospodárstve aj v potravinárstve, pokiaľ ide o konkurencieschopnosť, relatívne lepšie je na tom poľnohospodárska prvovýroba ako priemysel spracovania potravín, ako to dokazujú obchodné bilancie. Poľnohospodárske suroviny sa vyvážajú vo veľkých objemoch, kým bilancia obchodu so spracovanými potravinami je negatívna.

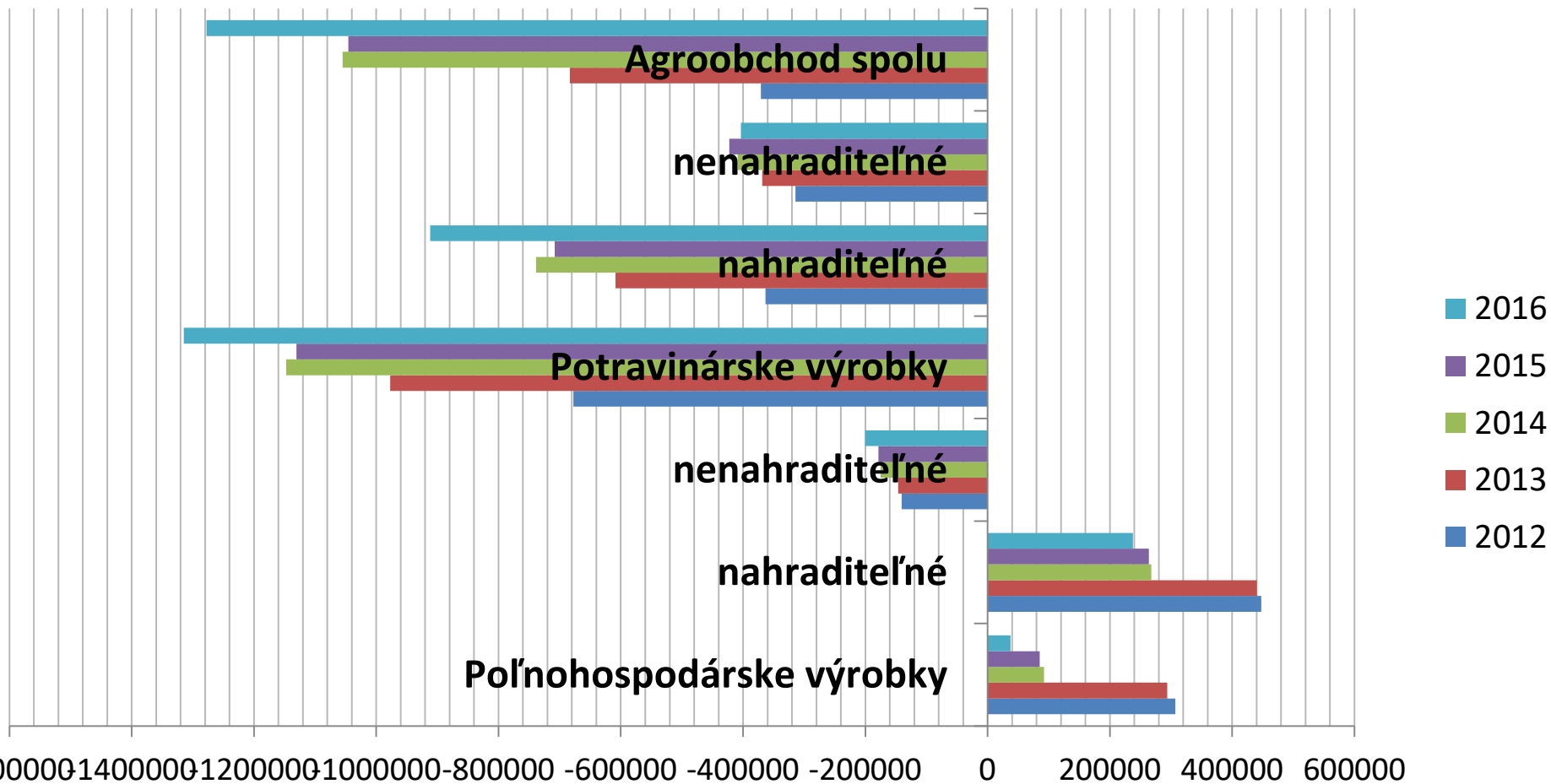
Bilancia obchodu s poľnohospodárskymi a potravinárskymi výrobkami v tis. eur

	Poľnohospodárske výrobky			Spracované potraviny		
	Dovoz	Vývoz	Saldo	Dovoz	Vývoz	Saldo
	2009					
Nahraditeľné komodity	388 152	609 780	221 628	1 878 410	1 126 826	-751 584
Nenahraditeľné komodity	191 225	49 547	-141 628	324 428	146 645	-177 783
Spolu	579 377	659 327	79 950	2 202 838	1 273 471	-929 367
	2010					
Nahraditeľné komodity	511 062	656 644	145 582	2 053 124	1 327 311	-725 813
Nenahraditeľné komodity	207 695	49 202	-158 793	347 999	128 862	-219 132
Spolu	718 757	705 845	-12 912	2 401 123	1 456 173	-944 950
	2011					
Nahraditeľné komodity	628 961	916 405	287 444	2 336 688	1 642 228	-694 460
Nenahraditeľné komodity	209 115	73 131	-135 984	429 577	210 242	-219 335
Spolu	838 076	989 536	151 460	2 766 265	1 852 471	-913 794

Poznámka: Nahraditeľnými komoditami nazývame poľnohospodárske, resp. potravinárske výrobky, ktoré možno vyrobiť v našich klimatických podmienkach, resp. spracovať z poľnohospodárskych surovín ktoré sa u nás vyrábajú, nenahraditeľnými tie, ktorých dovoz vyplýva z nemožnosti ich u nás vyrábať.

Prameň: Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve SR 2011 a 2012.

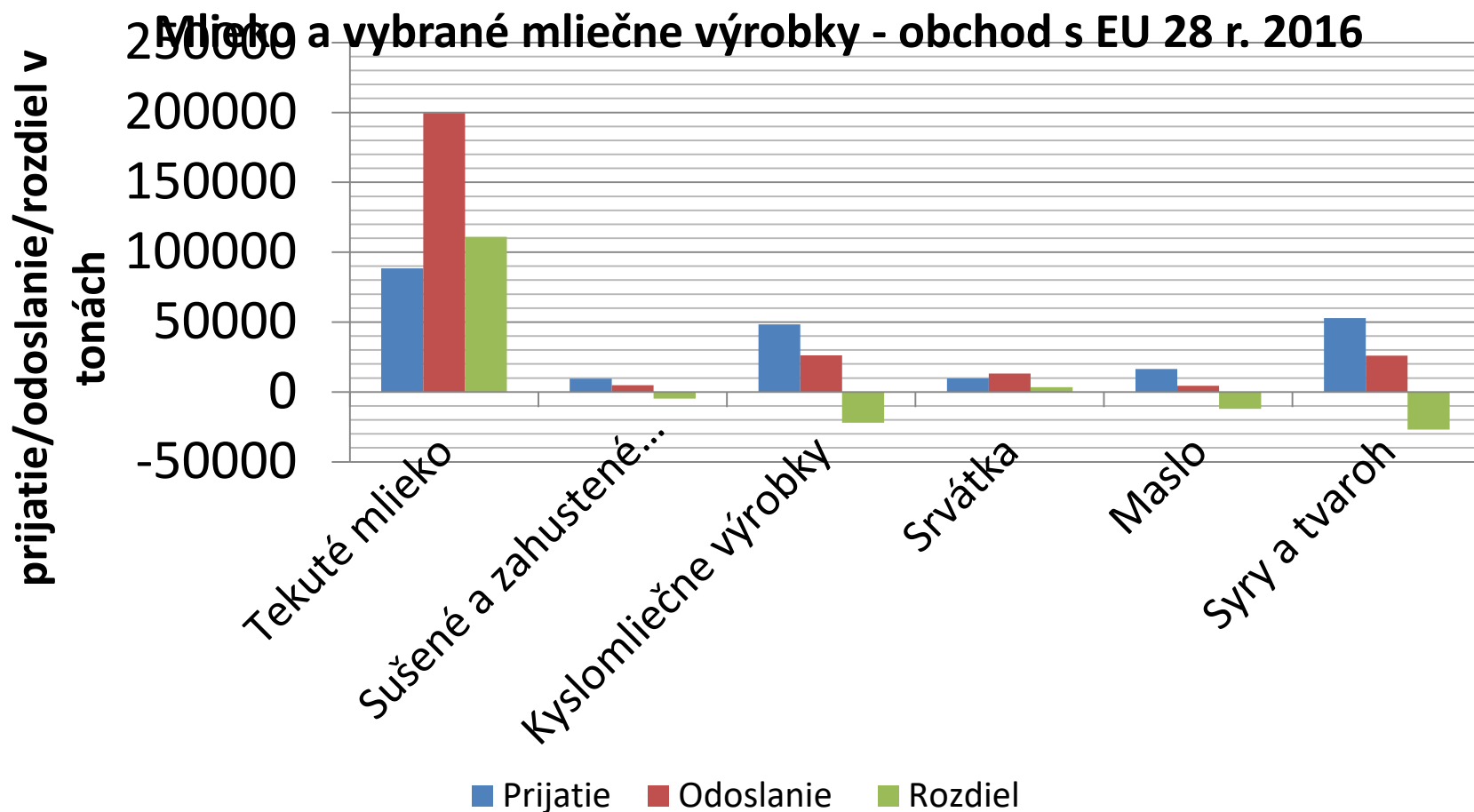
Bilancia obchodu za obdobie 2012-2016

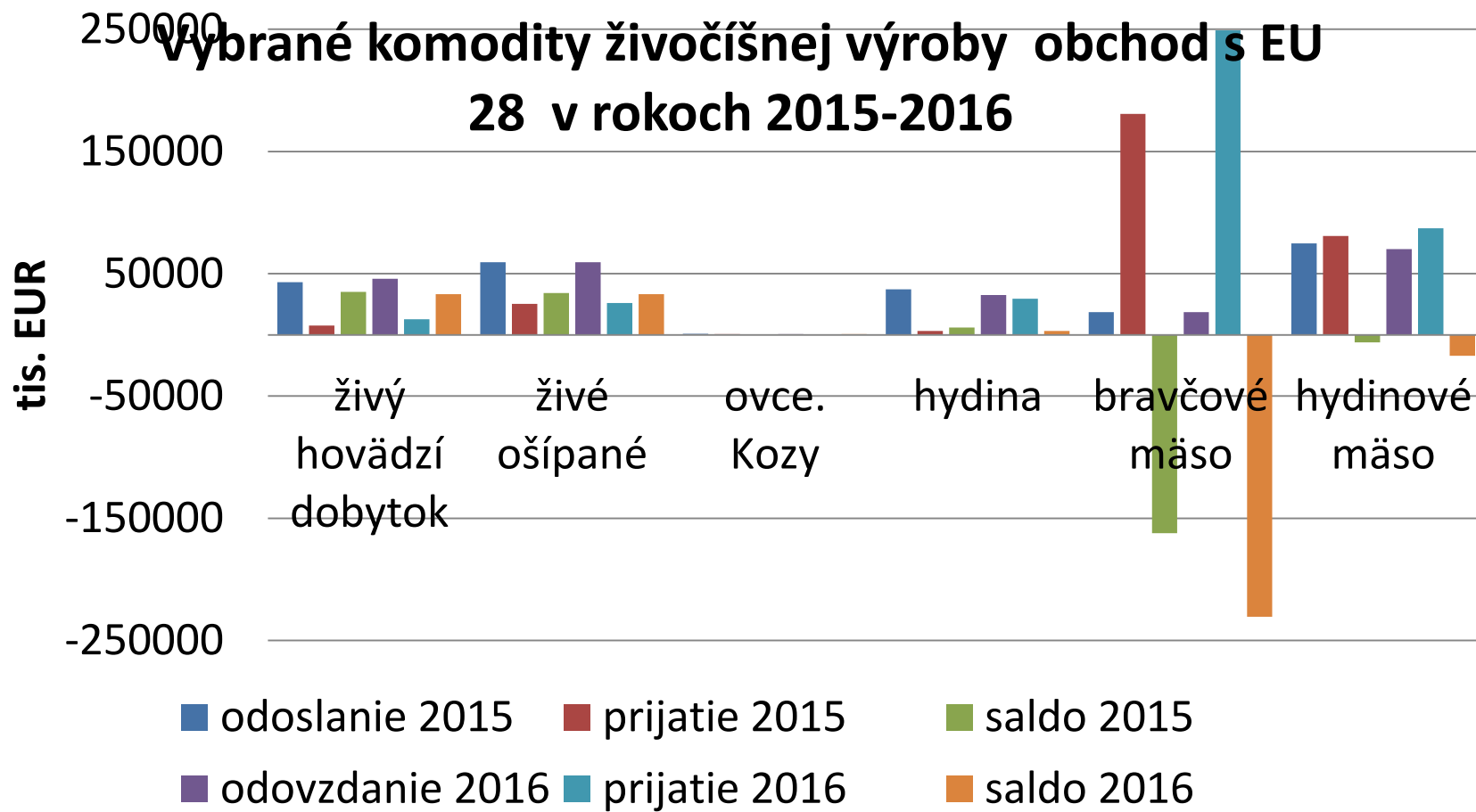
Tis. EUR

Práca: Ubrané aspekty konkurencieschopnosti v dodávateľsko-odberateľskom reťazci agropotravinárskych komodít. Správa etapy výsk. projektu.

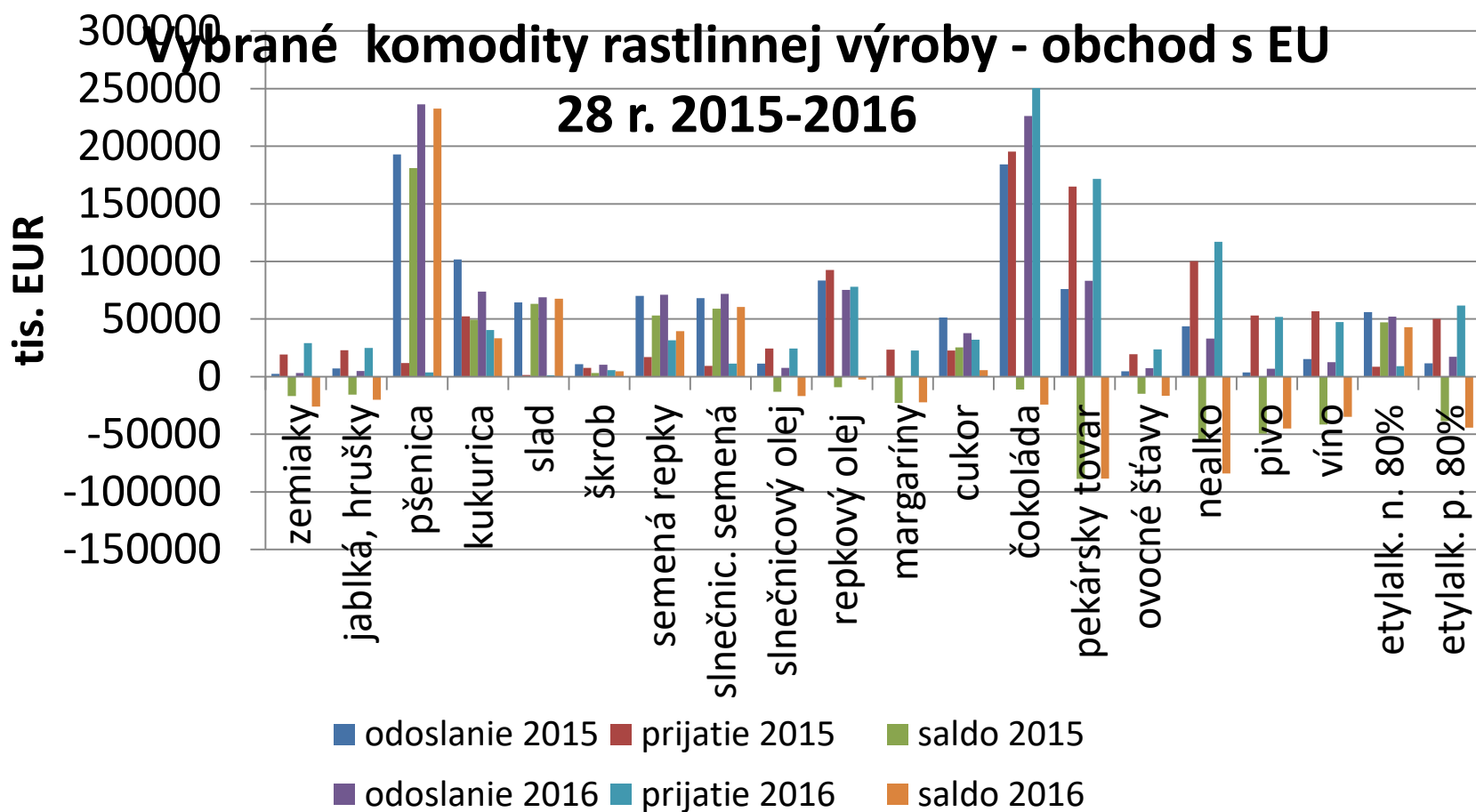
Zahraničný obchod podľa komodít

Zahraničný obchod podľa komodít

Zahraničný obchod podľa komodít

Poľnohospodárska prvovýroba produkuje v súčasnosti značné exportné prebytky (kukurice a iného obilia, slnečnice a repky olejnej. Tiež vyváža hovädzie mäso (nie pre veľkú produkciu, ale pre minimálnu domácu spotrebu) a mlieko. U iných komodít, ako sú napríklad zemiaky, bravčové mäso, zelenina, ovocie, je jeho tovarový výstup vzhľadom na domácu spotrebu veľmi deficitný a tieto komodity tvoria veľké dovozné položky.

Paradoxom slovenského potravinového trhu je, že potravinársky priemysel nakupuje suroviny na výrobu, napríklad jedlých olejov a stužených pokrmových tukov, v zahraničí, napriek prebytku ich domácej produkcie, pričom veľký podiel konečnej spotreby spracovaných výrobkov sa saturuje dovozom.. Na vine je pravdepodobne nižšia efektívnosť domáceho spracovania, keď zahraniční odberatelia dokážu platiť slovenským prvovýrobcom za surovinu vyššie ceny, čo je dôvodom, prečo prvovýrobcovia preferujú ich export pred ponukou domácemu spracovateľovi.

Tiež možno zistiť, že pri celkovom deficite domácej ponuky bravčového mäsa sa časť domácej produkcie ošípaných vyváža a spracovateľský priemysel preferuje dovozy suroviny na úkor jej nákupu od domácich producentov, tiež z cenových dôvodov.

Ako to súvisí s potravinovou bezpečnosťou?
Politici hovoria najmä o sebestačnosti.

Potravinová bezpečnosť- definície

- Svetový summit o výžive (World Food Summit) 1996:
- *„Potravinová bezpečnosť na úrovni jednotlivca, domácnosti, regiónu a celého sveta je stav, keď všetci ľudia, v každom čase majú fyzický a ekonomický prístup k dostatočnej, zdraviu neškodnej a výživnej strave tak, aby sa uspokojili ich výživové potreby a preferencie a aby mohli viesť aktívny a zdravý život.“*

Potravinová bezpečnosť - definície

- Správa o svetovej potravinovej bezpečnosti
FAO 2002:
- *„Potravinová bezpečnosť je stav, v ktorom všetci ľudia v každom čase majú fyzický, spoločenský a ekonomický prístup k dostatočnej, zdraviu neškodnej a výživnej strave, ktorá zodpovedá ich výživovým potrebám a stravovacím preferenciám na dosiahnutie aktívneho a zdravého života“*

Global Food Security Index

Vytvorený a publikovaný The Economist Intelligence Unit

https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=GFSI2017,

videné 3. 1. 2018

Index sa vytvára bodovým ocenením veľkého počtu indikátorov zaradených do 4 skupín:

Dostupnosť (affordability)

(6 indikátorov, vyjadrujúcich ekonomické možnosti prístupu ľudí k potrave napr. podiel spotrebných výdavkov domácností na potraviny, HDP na hlavu, dotácie do poľnohospodárstva, miera chudoby, existencia programov potravinovej pomoci, výška dovozných ciel na potraviny)

Global Food Security Index

Disponibilita (availability)

(13 indikátorov, ktoré vyjadrujú fyzickú možnosť ľudí dostať sa k potrave, napr. priemerná ročná spotreba potravín na obyvateľa v kcal, existencia trvalej potravinovej pomoci krajine, štátna podpora poľnohospodárskeho výskumu, stav cestnej infraštruktúry, poľnohospodárska infraštruktúra, skladové kapacity, nestálosť poľnohosp. Výroby, korupcia, pozberové a skladovacie straty a pod.)

Global Food Security Index

Kvalita a zdravotná neškodnosť (Quality & Safety) (14 indikátorov, napr. pestrosť zloženia stravovania, existencia výživových noriem, štátna kontrola úrovne výživy, prítomnosť mikroelementov v strave – vitamín A, železo, kvalita bielkovín atď.)

Stav prírodných zdrojov a prítomnosť rizika prírodných katastrof (Natural resources & Resilience) (28 indikátorov ako výskyt povodní, období sucha, vodné zdroje, populačný prírastok, deficit dovozu, a pod.

Global Food Security Index

- V roku 2017 spomedzi 113 hodnotených krajín sa krajiny V4 a Rakúsko umiestnili takto:

Poradie	Štát	Body
11 (3)	Rakúsko	81,6 (77,6)
23 (21)	Česká republik	75,8 (72,1)
27 (23)	Poľsko	74,1 (70,2)
30 (25)	Maďarsko	72,2 (68,4)
34 (28)	Slovensko	70,0 (66,7)

Čísla v zátvorke znamenajú poradie pri započítaní indikátora „prírodné zdroje a riziká“

Global Food Security Index

- Pre zaujímavosť, poradie krajín s najvyšším skóre:
- 1. Írsko, 2. USA, 3. Spojené kráľovstvo, 4. Singapúr, 5. Austrália, 6. Holandsko, 7. Nemecko, 8. Francúzsko, 9. Kanada, 10. Švédsko, 11. Švajčiarsko, 13. Nórsko

POTRAVINOVÁ SEBESTAČNOSŤ podľa FAO (2010, v kaloricom vyjadrení)

FAO Statistical Pocket Book 2012

- Posledné dostupné hodnotenie.

Najviac sebestačné štáty

Poradie	Štát	Miera v %
1.	Argentína	273
2.	Uruguay	232
3.	Austrália	207
4.	Ukrajina	193
5.	Nový Zéland	185
6.	Kanada	183
7.	Bulharsko	171
8.	Maďarsko	162
9.	Litva	149
10.	Malajzia	145

Najmenej sebestačné štáty

Poradie	Štát	Miera v %
1.	Nórsko	50,1
2.	Belgicko	50,6
3.	Haiti	51
4.	Somálsko	52,4
	Dominikánska rep.	
5-		53,8
6.	Zimbabwe	53,8
7.	Arménsko	53,9
8.	Holandsko	54,3
9.	Panama	54,4
10.	Sýria	56

Potravinová sebestačnost Slovenska podľa komodít

(Eurostat, naposledy zverejnené údaje o sebestačnosti)

Sebestačnost Slovenska vo vybraných druhoch potravín v roku 2010 v %

Rastlinné výrobky		Živočíšne výrobky	
Obilniny spolu	.	Mäso spolu	65,0
Pšenica	.	hovädzie a teľacie	118,0
Raž	113,0	bravčové	52,0
Jačmeň	120,3	hydina	91,0
Kukurica na zrno	233,5	ovčie a kozie	178,0
Zemiaky	67,2	Čerstvé mliečne výrobky	88,0
Cukor	73,2	Syr	64,0
Víno	39,5	Maslo	67,0

Prameň: European Commission: Agriculture in the EU: Statistical and economic information Report 2012,s. 213.

Miera potravinovej sebestačnosti Slovenska v % podľa vybraných komodít 2012-2016

Ukazovateľ	2012	2013	2014	2015	2016	Rozdiel v p.b. 2016-2012
Živočíšne komodity						
Mlieko z predaja	101,8	95,7	89,1	92,9	81,9	-19,9
Hovädzie mäso	116,5	105,2	108,3	113,2	117,8	1,2
Bravčové mäso	55,3	56,6	68,3	48,2	45,1	-10,1
Hydinové mäso	91,8	77,3	96,7	113,3	100,0	8,1
Ovčie mäso	220,8	230,0	385,3	207,9	197,6	-23,2
Rastlinné komodity						
Obilniny, z toho:	116,5	128,9	172,6	138,4	189,7	73,3
pšenica	122,9	154,5	178,5	167,9	201,1	78,1
kukurica	115,8	109,9	203,4	124,6	233,1	117,4
jačmeň	102,4	101,4	133,6	103,5	114,6	12,2
raž	117,1	197,5	109,2	94,5	107,3	-9,8
Olejniny, z toho:	155,0	227,0	253,1	205,8	262,8	107,8
repka	102,3	182,2	210,7	148,0	187,1	84,8
slnčnica	1314,8	1957,4	2007,0	1742,9	2465,0	1150,1
sója	62,9	79,2	133,9	163,4	200,5	137,6
Ovocie	57,4	65,6	69,1	61,0	33,7	-23,6
Zelenina	84,2	86,7	79,9	79,6	86,8	2,6
Zemiaky	58,6	55,8	59,0	51,4	61,7	3,1

Podiel slovenských potravinárskych výrobkov na domácom trhu (v %) 1

Odbor	2012	2013	2014	2015	2016	Rozdiel v p.b. 2016-2012
Mliekarenský	66,2	62,8	62,3	61,0	59,1	-7,2
Mäsový	39,4	36,5	37,4	39,0	38,1	-1,3
Hydinársky	26,4	33,8	27,1	29,9	42,4	16,0
Mlynársky	42,6	44,7	45,5	64,2	47,2	4,6
Pekársko-cukrárenský	38,8	34,6	34,2	22,7	32,0	-6,8
Pivovarnícko-sladovnícky	83,1	79,3	77,8	75,9	77,3	-5,8
Liehovarnícky	22,7	28,6	25,6	15,2	6,0	-16,7
Škrobárenský	58,7	57,3	52,6	55,3	48,0	-10,7
Tukový	16,8	19,5	13,5	13,9	13,0	-3,8
Cukrovarnícky	20,3	22,6	21,2	61,9	59,1	38,8
Cukrovinkársko-pečivársky	15,8	17,7	18,4	17,3	17,1	1,3
Výroby nealkoholických nápojov	59,2	59,6	53,1	49,0	39,8	-19,4
Vinársky	51,3	46,1	47,9	52,1	56,9	5,6
Konzervársky	26,5	30,3	30,2	39,4	37,9	11,4
Mraziarský	18,6	6,3	4,1	11,3	10,0	-8,6
Spracovania rýb	23,9	15,5	12,0	21,2	24,4	0,5

Podiel slovenských potravinárskych výrobkov na domácom trhu (v %) 2

Odbor	2012	2013	2014	2015	2016	Rozdiel v p.b. 2016-2012
Mliekarenský	60,7	41,1	40,2	51,3	47,0	-13,7
Mäsový	44,8	42,6	49,5	51,7	46,5	1,8
Hydinársky	37,5	28,5	30,2	42,4	41,6	4,1
Mlynský	78,2	78,9	81,9	74,1	80,1	1,9
Pekárensko-cukrárenský	14,1	11,8	11,2	14,9	14,6	0,5
Pivovarnícky	73,0	67,6	67,6	62,7	65,2	-7,8
Výroba nealkohol. nápojov	64,7	66,2	64,1	61,8	62,8	-1,9
Vinársky	33,0	42,4	26,5	35,3	40,2	7,2
Konzervárenský	34,1	25,3	22,3	25,8	19,1	-14,9
Mraziarenský	36,6	65,0	30,2	12,3	16,6	-19,9

Podiel slovenských potravinárskych výrobkov... poznámky

Prameň: Vybrané aspekty konkurencieschopnosti v dodávateľsko-odberateľskom reťazci agropotravinárskych komodít . Zodp. Riešiteľ D. Matošková. Výskumná správa rezortného projektu výskumu a vývoja „Kompetitívnosť slovenských poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov“ RVV- VÚEPP 23, NPPC-VUEPP 2017

*Poznámka: V prvom variante sa počítal podiel na trhu z tržieb a finančných objemov zahraničného obchodu, podiely za tukový a cukrovinkársko-pečivársky priemysel sú odhadnuté NPPC VÚEPP, kvôli vysokým reexportom v týchto výrobných odboroch
V druhom variante sa vychádzalo z fyzických objemov výroby a zahraničného obchodu.*

Hodnotenie potravinovej sebestačnosti v energetických jednotkách

Metóda je založená na porovnaní energetickej hodnoty poľnohospodárskych produktov vyrobených v krajine (kcal) s energetickou hodnotou v krajine spotrebovaných poľnohospodárskych produktov.

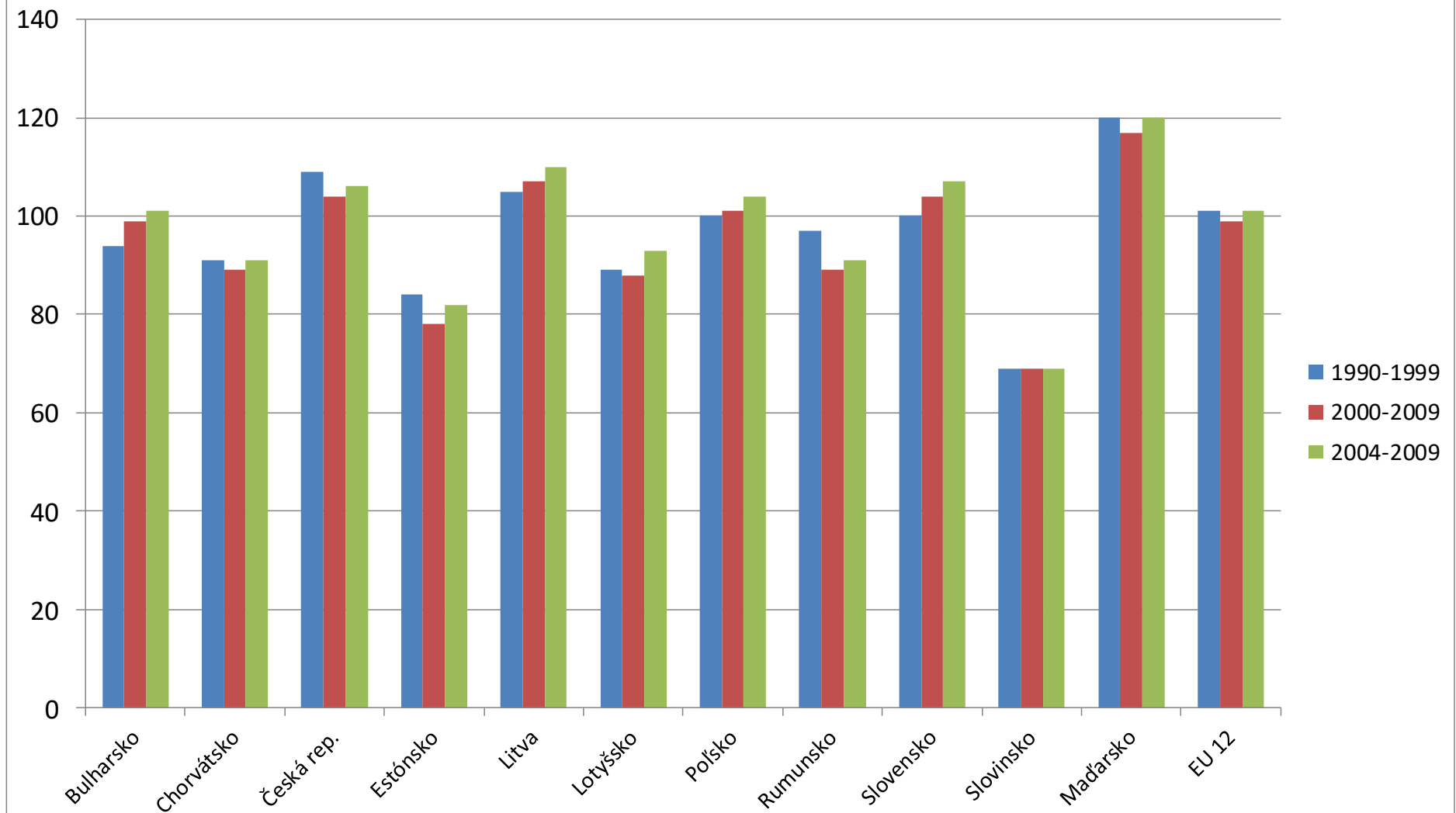
Prameň: Sadowski, A., Baer-Nawrocka A. : Food self-sufficiency of the European Union countries- energetic approach.

J. Agribus. Rural Dev., 2(40), 407-414. DOI: 10.17306/JARD2016.44. Nájdené na:
www.researchgate.net/publication/310388610_FOOD_SELF-SUFFICIENCY...20. 1. 2018

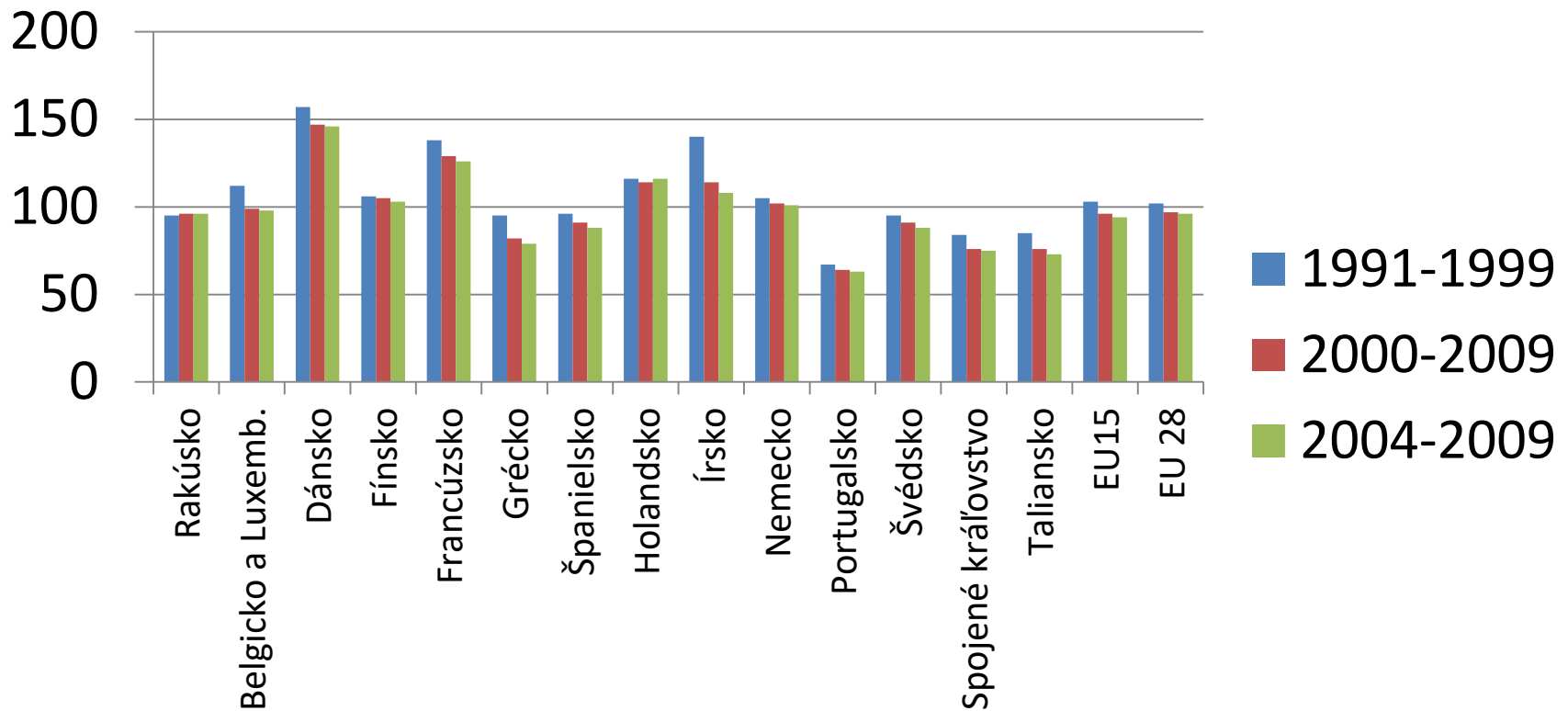
Hodnotenie potravinovej sebestačnosti v energetických jednotkách

Energetický koeficient potravinovej sebestačnosti (priemer za obdobie)

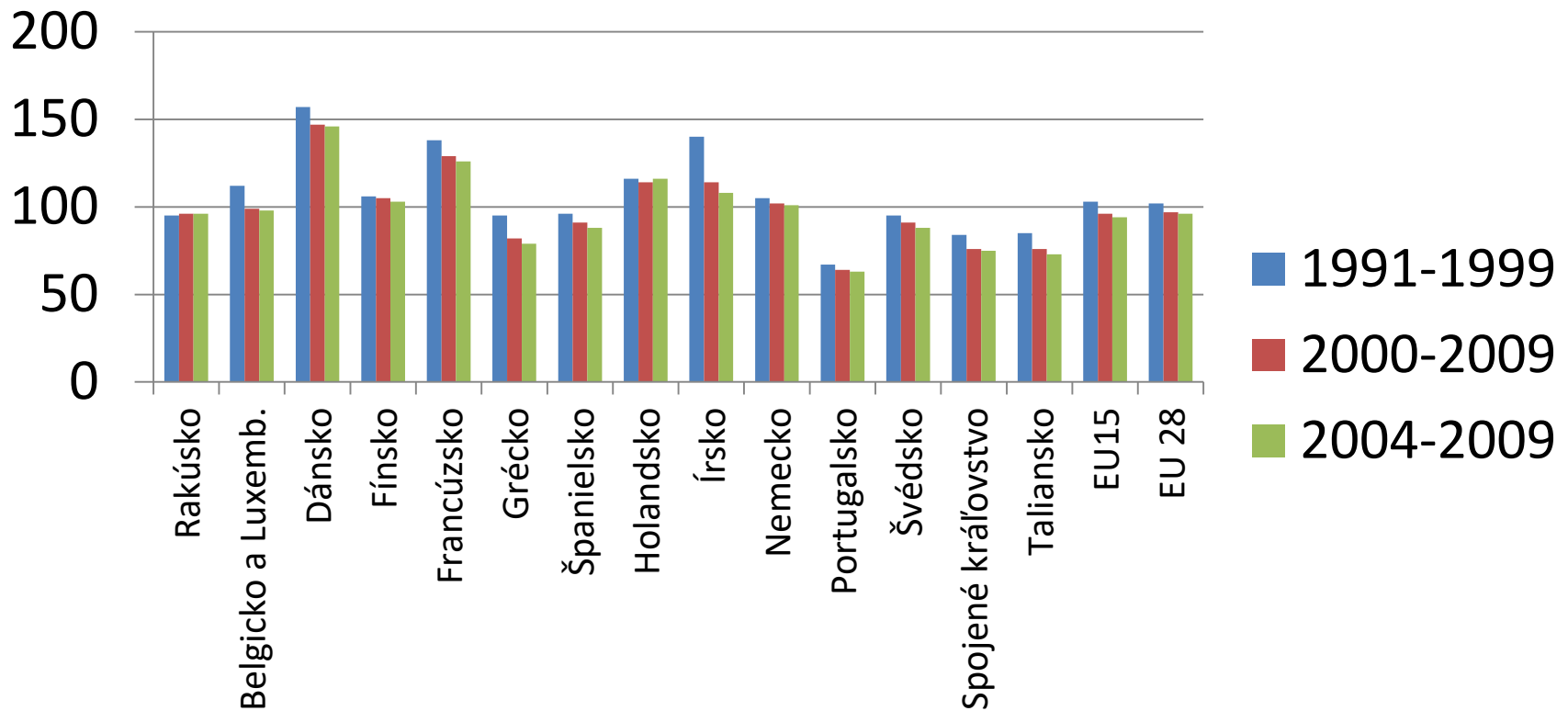
Hodnotenie potravinovej sebestačnosti v energetických jednotkách

Energetický koeficient potravinovej sebestačnosti (priemer za obdobie)

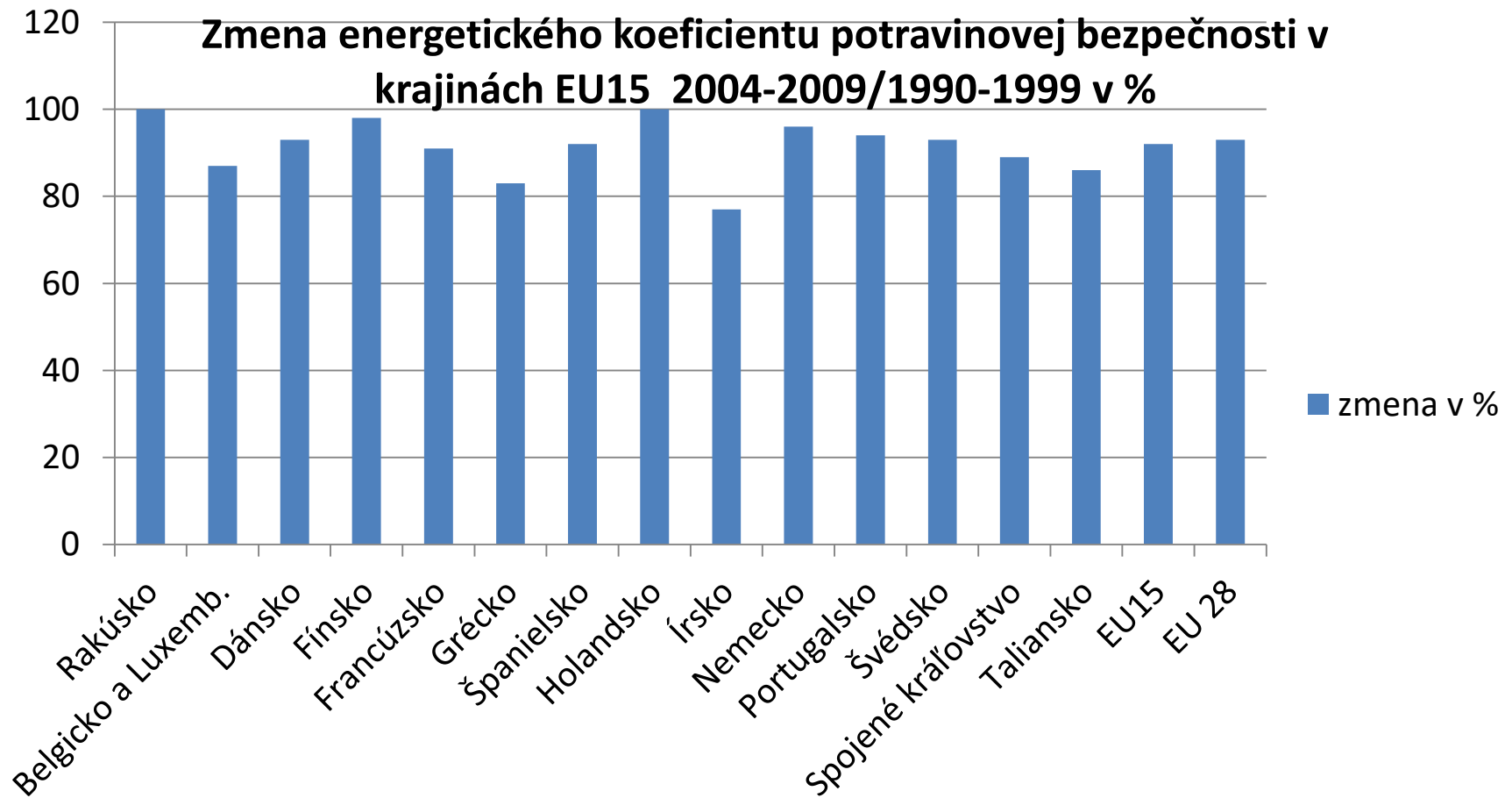

Hodnotenie potravinovej sebestačnosti v energetických jednotkách

Energetický koeficient potravinovej sebestačnosti (priemer za obdobie)

Hodnotenie potravinovej sebestačnosti v energetických jednotkách

Hodnotenie potravinovej sebestačnosti v energetických jednotkách

- Závery
- 1. Rozdiely v potravinovej sebestačnosti krajín závisia predovšetkým od disponibility prírodných zdrojov poľnohospodárstva (prírodných výrobných podmienok) tej-ktorej krajiny.
- 2. Závisia aj od kapitálovej vybavenosti, technológií a ľudského činiteľa.
- 3. Ovplyvňujú ich štruktúra výroby, veľký podiel ŽV zvyšuje energetickú sebestačnosť, zelenina znižuje.
- 4. Zmeny sú ovplyvnené agrárnymi politikami, napr. reformy SPP, zavedenie odpojených platieb, environmentálne opatrenia znížili energetickú sebestačnosť v EÚ 15.

- SÚHRN
- Domáci výrobcovia sa prispôsobujú zmeneným ekonomickým podmienkam zmenou štruktúry výroby v prospech produktov s nižšou pridanou hodnotou. Tento proces sa uskutočňuje aj v ostatných krajinách V4, v ktoré prešli k trhovej ekonomike po roku 1990, iný je vývoj v Poľsku. Pokles živočíšnej výroby zaznamenali aj v Maďarsku a Českej republike. Napriek tomu, že proces kontrakcie živočíšnej výroby sprevádza rast úžitkovosti zvierat, nekompensuje to celkový pokles tvorby pridanej hodnoty, ktorá je zdrojom poľnohospodárskych dôchodkov. Prechod prvovýrobcov ku komoditám konkurencieschopným v podmienkach voľného trhu a zabezpečujúcim požadovanú dôchodkovosť podnikania sa prejavil výrazne v bilanciách zahraničného obchodu. Na jednej strane vznikajú exportné prebytky niektorých poľnohospodárskych surovín, na druhej strane vysoké dovozy mnohých potravinových produktov, najmä spracovaných. Domáci výrobcovia to vnímajú ako stratu trhových pozícií a prevahu zahraničnej konkurencie.
- Táto situácia nemá vplyv na potravinovú bezpečnosť obyvateľov Slovenska. Stimuluje však zástancov koncepcie potravinovej sebestačnosti ako garancie potravinovej bezpečnosti.
- Relatívne vysoký podiel dovážaných potravín na spotrebiteľskom trhu je v súčasnosti predmetom spoločenskej diskusie.

ĎAKUJEM VÁM ZA POZORNOST